

Кісіль Микола Іванович

*кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу інвестиційного
та матеріально-технічного забезпечення,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-364-7-49>

НЕГАТИВИ В УПРАВЛІННІ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ АГРОПРОЕКТАМИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗНАЧЕННЯ

Проекти національного значення, що реалізуються в агропродовольчій сфері, мають важливе значення для забезпечення продовольчих, валютних, інвестиційних та інших потреб держави. Проте практика їх розроблення і реалізації в Україні рясніє різного роду негативами, які спричиняють значні економічні втрати, негативне відношення іноземних кредиторів, посилення фінансового і валютного навантаження на бюджет, фінансову нестабільність інвесторів, корупційні та кримінальні оборудки, а врешті-решт, неефективність інвестицій. Негативи в управлінні інвестиційними проектами національного значення краще упереджувати, ніж усувати їх наслідки.

Вивчаючи тривалий період різноманітні аспекти інвестиційної проблематики й оцінюючи ряд реальних інвестиційних проєктів у агропродовольчих секторах економіки автор накопичив певний особистий досвід їх формування, оцінок причин неефективного управління ними, а також вибору напрямів і способів їх усунення. Узагальнення цього досвіду дозволило з'ясувати наступне.

Інвестиційні проєкти в агропродовольчих секторах економіки, що мають національне значення, формують (розробляють і реалізують), суб'єкти як приватної, так і державної форми власності. Наприклад, найбільша аграрна компанія «Нібулон» у 2018 р. оголосила про наміри реалізувати інвестиційний проєкт вартістю

\$2 млрд з метою поставок збіжжя по річці Нілу в глибинні регіони Африки [1]. На той час вартість цього проєкту була співставна з річним обсягом капітальних інвестицій в усе сільське господарство держави. І хоча через війну і загибель засновника й незмінного генерального директора компанії Олексія Вадатурського з реалізацією проєкту виникли проблеми, цей приклад вказує на значні можливості приватного агробізнесу реалізовувати проєкти національного значення. Для цього потрібні, насамперед, безпекові умови та відсутність ризиків надзвичайного характеру.

Разом тим, приватний агробізнес бізнес має певні недоліки в управлінні інвестиційними проєктами, зокрема, через породжує недостатнє володіння його менеджментом методологією проєктного аналізу. Як випускник курсів Інституту Світового банку з проєктного аналізу по програмі «викладачі для викладачів» автор знайомий з цією методологією, здійснював наукове керівництво і брав безпосередню участь в розробленні ряду проєктів національного значення. Одними з них були проєкти створення мережі кооперативних зерноелеваторів із залученням національною лізинговою компанією \$600 млн канадських та японських кредитів під гарантії держави і закупівлею іноземного обладнання, а також експертизи інших елеваторних проєктів великого агробізнесу. Виявилося, що власник і менеджери агрокомпаній не лише не володіють методами інвестиційного менеджменту, а й не розуміють завдань проєктного аналізу, основні з яких полягають у моделюванні грошових потоків, виборі варіантів інвестиційних рішень, оцінці ризиків, аналізу фінансових коефіцієнтів і рівня окупності інвестицій.

Більшість інвестиційних проєктів великого агробізнесу мають міжнародний характер. У процесі їх розроблення слід здійснювати економічний аналіз, завданням якого є оцінка доцільності реалізації конкретного проєкту з огляду на його доцільність для держави, а отже і його підтримки нею. У процесі такого аналізу доходи і витрати по проєкту перераховуються у ціни світових ринків. В умовах демпінгування національних експортерів для держави важливо щоб перераховані у світові ціни доходи по проєкту переважали над

оціненими відповідним чином витратами. На практиці цієї умови не дотримується не лише більша частина інвестиційного менеджменту великих агрокомпаній, а й навіть працівники Мінекономіки України та інші експерти, як готують висновки щодо доцільності надання іноземним кредиторам державних гарантій по конкретних проєктах національного значення. Через це на практиці реалізуються агропроєкти по яких числове значення співвідношення між вигодами і витратами менше одиниці. Таку проєкти переважають оскільки зазначене співвідношення загалом по усьому сільському господарству України в 2022 . становило 0,967. Застосування методів економічного аналізу інвестиційних проєктів національного значення сприятиме подоланню невідповідності між вхідними і вихідними грошовими потоками в національному сільському господарстві.

Проте найбільші невідповідності мають місце у практиці формування інвестиційних проєктів національного значення державної власності. Автор упевнився в цьому на власному досвіді, зокрема при підготовці й відслідковуванні стану реалізації проєкту залучення ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України» від Експортно-імпортного банку Китаю кредиту вартістю \$3 млрд під гарантії уряду України. Мета проєкту: формування товарних партій зернопродукції шляхом закупівлі її у виробників і трейдерів, поставок до Китаю, а також створення національної мережі державних зернових складів (елеваторів) місткістю 5 млн. т одночасного зберігання згідно відповідних угод між ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України» і Китайською національною корпорацією машинної промисловості і генеральних підрядів та іншими українськими і закордонними партнерами у сфері виробництва, заготівель, доробки і зберігання продукції та транспортної логістики. Період реалізації проєкту – 15 років. На час укладання відповідних угод проєкт складався з двох компонент вартістю кожна по \$1,5 млрд: перша – закупівля зерна у сільськогосподарських товаровиробників, його доробка, зберігання і транспортування до франко-борт; друга – будівництво мережі елеваторів.

Після розроблення зазначеного проєкту і ознайомлення з його змістом китайських партнерів ними було прийнято рішення щодо виділення першого траншу кредиту, який у сумі \$1,5 млрд на початку 2013 р. надійшов на рахунок ПАТ ДПЗКУ в АТ «Державний експортно-імпорتنний банк України», що сприяло стабілізації валютного курсу національної грошової одиниці. Проте, як неодноразово повідомлялось у засобах масової інформації, вже з першого року в управлінні проєктом і самою корпорацією ПАТ ДПЗКУ виникли масштабні зловживання, у процесі яких було змінено цільове призначення коштів отриманого кредиту, \$1 млрд залишився в Ексімбанку України на депозиті у різні роки під 1%–3%, хоча ставка китайського кредиту 5,6% річних. Вже в перший рік корпорація передала підставним структурам заготовлене зерно вартістю в сотні мільйонів доларів США, які не оплативши його швидко зникли в офшорах. У наступні періоди управління цим проєктом не покращилося [2; 3].

Основні причини негараздів з цим проєктом національного значення знаходяться в ДПЗКУ та вищих органах управління економікою. Неприпустимо, що спостережна рада ПАТ ДПЗКУ як й інших подібних суб'єктів агробізнесу складається з однієї особи, якою є Міністр аграрної політики. Рішення щодо розміщення 2/3 кредиту на депозит в державному Укрексімбанку вірогідно приймалося вищими, ніж міністр, особами. Необхідність виконання зобов'язань по іноземному кредиту, термін якого закінчується в 2027 р., в умовах війни створює додаткові загрози для держави.

Агропроєкти національного значення привертають підвищену увагу недоборчесних іноземних суб'єктів. Наприклад, під час обговорення деталей інвестиційного проєкту будівництва елеваторів із залученням \$300 млн кредиту канадської фінансової установи на нараді в Укрексімбанку за участю автора були представники іноземної організації, яка пропонувала своє посередництво в отриманні від канадської фінансової установи кредиту в розмірі 15% вартості кредиту. Виявилось, що офіс посередника зареєстрований в одній з кімнат гуртожитку, розміщеного у

промисловій зоні столиці іноземної держави. У подальшій співпраці цієї організації відмовлено, але ж її хтось інформував і запрошував на нараду в Укрексімбанку.

Ураховуючи зазначене та інші аргументи слід вважати, що при формуванні інвестиційних проєктів національного значення у ряді випадків не забезпечується ефективність вкладень, допускаються випадки корупції та дій посадових осіб кримінального характеру. З метою усунення негативів необхідно: здійснити їх приватизацію, максимально зменшити державну сферу в економіці, провести приватизацію об'єктів державної власності в агропродовольчих та інших секторах економіки, не надавати державних гарантій під запозичення іноземного капіталу комерційними структурами державної і приватної власності; оскільки в умовах високих корупційних ризиків великі інвестиційні проєкти національного значення генерують втрати – відмовитися від практики формування державними бізнес-структурами інвестиційних проєктів національного значення на користь приватного бізнесу; послідовно створювати умови для вільної економічної та інвестиційної діяльності усіх її суб'єктів господарювання, насамперед, дрібних; з механізмів державного сприяння й підтримки формування інвестиційних проєктів агробізнесу надавати перевагу кредитному й організаційному, інформаційному, консультаційному, дорадчому тощо.

Література:

1. Нібулон» пустить баржі по Нілу та інвестуватиме в зернові термінали : новини. *Бізнес журнал Ldaily*. 2018. URL: <https://ldaily.ua/news/novosti/nibulon-pustit-barzhi-po-nilu-ta-investuvatime-v-zernovi-terminali/>
2. У ДПЗКУ знайшли причину міжнародного скандалу: документи. *Антикор*. URL: https://antikor.com.ua/articles/63125-v_gpzku_nashli_prichinu_mehdunarodnogo_skandala_dokumenty
3. Дефолт п'яти кабмінів: як зернова держкорпорація залишила Україні борг у мільярд доларів. *Аргумент*. 2022. URL: <https://argumentua.com/stati/defolt-pyati-kabminov-kak-zernovaya-goskorporatsiya-ostavila-ukraine-dolg-v-milliard-dollarov>